

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendőek.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lven.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendőek.

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók ■ ■ ■

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokat és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

Pontos
kiszolgálás ;
jutányos
árak !

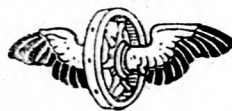

Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz

Az ev. ref. egyházak szállítója,

A vonatok indulása Debreczen állomásról. — Érvényes 1909. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	hova ?	vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	hova ?
1713	2 20		szv.	Püspökladány, Budapest k. p. u.	1705	12 10		szv.	Budapest k. p. u.
1706	2 44		"	Máramarossziget, Körösmező	4404	12 15		"	Hajdunánás, Tiszalök
4212	4 30		vv.	Tiszafüred, Füzesabony	1702	12 20		gyv.	Máramarossziget, Körösmező
1721	5 09		mtv.	Püspökladány	4710	12 26		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
1710	5 10		szv.	Szatmárnémeti	4716	2 20		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
4702	5 15		"	Nyiregyháza, Szerencs	1770	3 11		tvssz	¹⁾ Érmihályfalva
4402	5 30		mtv.	Hajdunánás, Tiszalök	1745	3 45		"	Püspökladány
4408	8 09		"	Hajdunánás	1708	3 56		szv.	Máramarossziget, Körösmező
4704	8 51		szv.	Nyiregyháza, Szerencs	4706	4 28		"	Nyiregyháza, Szerencs
1703	8 57		gyv.	Budapest k. p. u.	4406	4 36		"	Hajdunánás, Tiszalök
4512	9 41		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes	1701	4 42		gyv.	Budapest k. p. u.
1742	10 00		tvssz	Királyháza	4514	4 51		vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes
4204	11 33		szv.	Tiszapolgár, Tiszafüred, Füzesabony	4214	2 58		"	Tiszapolgár, Tiszafüred
1747	11 28		tvssz	Püspökladány	1704	6 57		gyv.	Szatmár-Németi
4414	11 11		mtv.	Hajduböszörmény	4410	7 00		mtv.	Hajdunánás
					4708	7 06		szv.	Nyiregyháza, Szerencs
					1709	9 00		"	Püspökladány, Nagyvárad
					4714	10 38		mtx.	Nyiregyháza
					1707	10 40		szv.	Budapest k. p. u.
					1712	10 53		"	Máramarossziget

¹⁾ Csak a debreczeni országos vásárok két napján közlekedik.
*) Télen is

Jegyzet
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 12 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

A vonatok érkezése Debreczen állomásra. — Érvényes 1909. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?	vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?
1713	1 29		szv.	Máramarossziget	1702	12 08		gyv.	Budapest k. p. u.
1706	2 18		"	Budapest k. p. u.	4413	2 00		mtv.	Hajduböszörmény
1720	5 03		"	Nagyvárad, Püspökladány	1744	2 51		tvssz	Püspökladány
4713	6 35		mtv.	Nyiregyháza	4513	3 05		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske
1711	6 48		szv.	Királyháza	4705	3 24		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
4401	7 14		"	Tiszalök, Hajdunánás	1708	3 36		"	Budapest k. p. u.
4511	7 20		vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske	4403	3 40		mtv.	Tiszalök, Hajdunánás
1742	7 46		tvssz	Püspökladány	1701	4 22		gyv.	Körösmező, Máramarossziget
4211	7 54		vv.	Tiszafüred	4213	5 31		vv.	Füzesabony, Tiszafüred
4701	8 04		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4405	6 30		szv.	Tiszalök, Hajdunánás
1703	8 46		gyv.	Szatmár-Németi	4715*)	6 33		mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
1722	9 36		mtv.	Püspökladány	1709	6 43		szv.	Szatmár-Németi
4407	11 26		"	Hajdunánás	1704	6 49		gyv.	Budapest k. p. u.
4703	11 22		szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4707	8 46		szv.	Szerencs, Nyiregyháza
1705	11 40		"	Körösmező, Máramarossziget	4515	9 25		vv.	¹⁾ Derecske
					1712	9 46		szv.	Budapest k. p. u. Püspökladány
					1707	10 12		"	Körösmező, Máramarossziget
					4400	10 13		mtv.	Hajdunánás
					4203	10 07		szv.	Füzesabony, Tiszafüred, Tiszapolgár
					4711	10 26		"	Szerencs, Nyiregyháza

¹⁾ Május 15-től szeptember 15-ig csak ünnep-és vasárnapokon közlekedik.
*) Télen is

Jegyzet.
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 15 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomató-utca 9. sz. ahova a
születésére vonatkozó fel-
iratok küldendők.

Megjelen minden héten egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, fele évre 6 korona
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Gróf Degenfeld József

egyh. ker. főgondnok megnyitója 1909. nov. 23-iki egyh. ker. közgyűlésen.

Főtiszteletű és Méltóságos Egyházkerületi
Közgyűlés!

Tisztelettel van szerencsém üdvözölni a közgyűlés tagjait. Nagy és súlyos veszteségekről kell először referálnom, amely veszteségeket egyházi életünk mult közgyűlésünk óta szenvedett. Hogy a legnagyobb veszteségekről emlékezzem meg: elvesztettük dr. Thaly Kálmánt, egyházkerületünk legrégebb tanácsbíráját, ki a debreceni zsinati törvény által a mi egyházkerületünkbe is behozott tanácsbírói állás első betöltése alkalmával volt megválasztva tanácsbírónak. Hosszu időn át értékes buzgó tagja volt közgyűlésünknek és egyházi életünk iránt kiváló érdeklődéssel viseltetett. Elvesztettük továbbá Szikszay Zoltán máramaroszigeti lelkészt és esperest, ki egyházi szervezetünknek buzgó és értékes tisztviselője volt, kit még nem régen magunk közt láttunk, mint jókedvű és kedélyes embert; hirtelen és váratlanul ragadta el őt tőlünk a halál. Méltóztassék emlékeiket jegyzőkönyvünkben megörökíteni.

Az ideai esztendő nagy része Kálvinnak, a nagy reformátor emlékének, az ő ünneplésének volt szentelve. Az ünnepek központja természetesen Genf volt, ahol a halhatatlan emlékü nagy férfiú működött. Elnöktársammal, a püspök ur önméltóságával én is részt vettem ezen a genfi lélekemelő ünnepen, ahol a világ összes református egyházai, sőt mondhatnám összes protestáns egyházai képviselve voltak. Örömmel és meglepéssel konstatalhatom, hogy nagy érdeklődés nyilvánult meg a mi református egyházunk iránt. A magyarországi református egyház és a hazai főiskolák hivatalos képviselőitől kívül igen számosan zárandokoltak egyházunk hivei Genfbe, úgy hogy körülbelül kétszázán lehetünk mi magyar reformátusok az ünnepélyen. Ezen nagy szám természetesen a genfi figyelmét is ránk irányította, lelkesülten ünnepelték a megjelenésünk folytán ujonnan felfedezett református egyházat, mely az európai kontinensnek legnépesebb egyháza. Remélhető, hogy a genfiakkal különösen a genfi teológiai fakultással szoros össze-

köttetés létesül, ez iránt úgy az ő, mint a mi iskolánk részéről a kezdeményezés megtörtént.

Nálunk a konvent intézkedéséből július 11-én az összes magyarországi református egyházközségekben a vasárnapi istenisztelet keretében történt Kálvinnal megemlékezés. Végül okt. 31-én a reformáció ünnepén az egyetemes konvent tartotta Kálvin emlékünnepe az új konventi épület zsinati termében.

Hazánkban azon többször említett körülmények, hogy az idők és irányzatok a mi református egyházunkra nézve nem mutatkoznak kedvezőknek, semmit sem enyhültek. Ugy látszik, hogy még igen sokáig kell küzdeni, hogy egyházunk érdekeit, jogait, önkormányzatunkat minden oldalról meg tudjuk védelmezni.

Debreceni főiskolánk egyeteme fejlesztésének ügye a mostoha körülmények és különösen a kedvezőtlen pénzügyi viszonyok miatt véglegesen nem volt még megoldható. Azon reményünk teljesedésétől, hogy főiskolánkat az állam segítségével egyetemmé tudjuk fejleszteni, egyelőre le kell mondani. Továbbra is a mi mérsékelt és aránylag gyenge erőnkkel kell igyekeznünk a kitűzött nagy célt előmozdítani. Mind amellet ez irányban haladásról számolhatok be. Tudniillik ezen mostani közgyűlésnek lesz feladta egy újabb filozófiai katedra betöltése, melynek felállítása a mi főiskolánk nagy pártfogójának, Debrecen városnak ideiglenes segélye folytán lett lehetségessé. A másik nagy haladás, hogy sikerült kieszközölni, hogy a bölcsészethallgatóknak az itt töltött idő a vizsgálat letétele alkalmával beszámíttatik; ami nagy előhaladás. Felemlítem még, hogy főiskolánk költségvetéséből a deficitet eltüntetni nem sikerült, úgy, hogy a jövő évi költségelőirányzatban is az egyházkerületi pénztárnak kell a főiskolai pénztárt kisegíteni. Végre felemlítem, hogy a régi felsőszabolcsi egyházmegyéből alakított két új egyházmegye ezen mostani közgyűlésünkön lesz mint két új egyházmegye képviselve. Ezen két új egyházmegye képviselőit az elnöki székből is van szerencsém üdvözölni. Még egyszer üdvözölve a közgyűlés tagjait, a közgyűlést megnyitom.

155

Kálvin a történelemben.

Emlékbeszéd Kálvin János születése négyszázados ünnepélyén, melyet a debreceni feformátus főiskola tartott 1909. október 30 án.

Irta: **Dr. Balogh Ferencz** theologiai tanár.

2. *Keresztyén vallástan.* A középkorban öt-száz év alatt meg-megujuló ellenzéki kísérleteket vérrel és magyaláanggal fojtották el; sem egyesek, sem felekezetek, sem császárok, p. o. a frank és hohensaufházból; sem nemzetek, pl. a hussiták, sem zsinatok nem voltak képesek reformot és haladást létesíteni: teljes csüggedés köde ülte meg a lelkeket. Egy kartauzi barát a 15-ik század közepén (Paradisó Jakab), ki a reformatiot, „szent magzat“-nak nevezte, melyet megölni törekeshnek: emberi módon a reformációt ki nem vihetőnek nyilvánította. De az elfojtott elvek vulkáni erővel törtek elő a történelem legnagyobb vallásos forradalmában a reformációban a 16-ik században. Minden forradalom a szélsőségeket is feltámasztja. A reformáció viharában az eddigi szilárd hit alapjai is megingottak s a tulzások miatt megrendülök aggódva tekintettek szét, vajjon felcseréljék-e az eddigi szilárd állapotot a kétes bizonytalannal?

A szilárd és biztos alapot Kálvin nyújtotta a világnak, méltán fontos művében. Az Angoulémban kezdett és Bázelen végzett munkáját 26 éves korában bocsátotta világba a bázeli nyomdán 1536. év tavaszán. E mű. a „Keresztyén vallástan“, azaz „Institutio Religionis Christianae“. A református tanrendszer alapvonalait teljesen magába foglalja, minden mag benne van. A második átdolgozott kiadás 1539-ben terjedelemre kétszeresen nagyobb, a szentírás folytonos tanulmányozása nyomán gazdagabb; végre a legteljesebb és végleges alakot 1559-ben adta meg annak, ez már ötszörte terjedelmesebb. Az első dolgozat 6 fejezetre, a végső négy könyvre osztva: egyszerű és fenséges rendet tár elő. Az Atyában (Teremtő), a Fiuban (Megváltó), a Szentlélekben (a Krisztus kegyelme nyerésének módja) és az anyaszentegyházban valóvá vált isteni négyes kijelentés sorozatában tárgyalja a hit által a megigazulás nagy tanát, mindenike külön könyvben, szép egymásutánban s mindenkit megragadva. A 4-ik könyvben domborul ki Krisztus, mint király, aki az egyház egyedüli isteni feje és így földi főre, p. o. pápára nincs semmi szükség, isteni főt halandó földi ember nem helyettesíthetvén. Az újra átdolgozásokban csodálandó, hogy a szerző

mindig fejleszté, értelmeze, tökéletesíté művét, mégis theologiai felfogása ugyanaz maradt, mint a 26 éves kori alapolgozatban; elvei soha sem változtak, semmit vissza nem vont, el nem változtatott. Így lön a reformáció gyalázóival szemben „ragyogó apológia“ minden olvasók ajkára helyezve. Irodalmilag is elenyészhetetlen nyomot hagyott, a mi a görögök közt Thukydides, az angol történészek közt Gibbon, a mi a bölcészek közt Platon, a mi a dramatiszták közt Shakespeare: az volt a theologiai értekezések közt az Institutio!“ A latin kiadás, mely a tanultaknak és minden nemzetnek szólt, Kálvin életében 10 kiadást ért.

Kálvin azonban saját nemzete nyelvére is lefordítá azt 1541-ben s e szöveg nemzete nyelvén életében 14 kiadásra jutott 23 év alatt; a vallásos gondolatok népszerűsítésére szolgált az, a reformáció mindenütt a nemzeti irodalmat teremtette meg. Minden francia irodalomtörténet-író a legújabb korban elismeri a francia irály remeke gyanánt a 16-ik században.

A „keresztyén vallástan“ a theologia szöveg-könyvévé vált nemcsak Genfben, hanem Európa-szerte, a református körökben. A német Olevián Gáspár Heidelbergben, az ő hittani előadásait az Institutio négy könyvének tanulmányozására alapította, s négy even át tárgyalta. Meg is látszik a „Heidelbergi Kátén“ a valódi református iz, szellem és velő. Hasonlókép cselekedtek az oxfordi és cambridgei hittanárok; számosan kivonatos rövidleteket készítettek belőle iskolai tankönyvül, p. o. Oleviánus Gáspár Herbornban tanítványai számára Kálvin Institúciója nyomán szerkeszté tankönyvét (Épitome) 1586, mely németül is megjelent. E rövidletek a tanulók körében német, hollandi, angol, sőt magyar nyelven az ifjuság seregében honosíták meg a kálvini fogalmakat.

Maga a nagy, az anyamü fordításai európai nyelvekre, igazolják a mű hatását és mesze terjedését, többnyire tanult és tehetséges tudósok vállalkoztak arra. A francia után első volt az olasz fordítás (1557.), Parchali Caesar jeles olasz költő tollából, aki a zsoltárokat is lefordítá, az ajánló levél Galeazzo Vicoi marquisnak szól. A hollandi fordítás (1560.) Dortban azon században 4 kiadásban; az angol fordítás 1561-ben, azon században 7 kiadásban fogyott el; fordítója államférfiu és jogtudós Norton Tamás. A heidelbergi egyetem theologiai kara a német fordítást készíté elő, mely 1572-ben jelent meg Heidelbergben és még négyszer azon században. A spanyol fordítást Valera Ciprián jeles irodalmár és spanyol bibliatordító

hajtotta végre 1597-ben, Cseh fordítója Jirik Streje (Vetter György) lelkész volt, de csak halála után 18 évvel nyomattatott ki 1617. Ezután jött a magyar fordítás (1624), utána a lengyel 1626. A magyar fordítás ajánlva van Bellen Gábor erdélyi fejedelemnek, a ki leveleivel is buzdította a „Rénus és Moenzes vizének mellyékén“ élő magyar tudós Szenczi Molnár Albertet. Ajánlólevelében — Kelt Hannóviában, Böjtmás hónap (március) 17. napján 1624 — irta a buzdítót: „Felséged ez Institutionak magyarul fordítását nekem kegyelmesen megparancsolta, s nem szünt meg ebben való munkámat mindenképen előbb mozdítania.“ A záró szóban köszönetet mond azon számos jóakaróknak, kiknek közremunkálásával láthatott napvilágot a mű; kezdve a fordítást Opeimban, végezte Heidelbergben, a „veszedelmek“ (a 30 éves háboru pusztításai) miatt Oppenheimba menekült. Az első segedelem Gábor fejedelemtől és elnyugodott hitvestársától, Károlyi Zsuzsanna fejedelemasszonytól jött . . . Aztán sorba számlálja elő a segélőket. A képekkel ellátott címlapon Magyarország címere van, tehát a haza jelvénye. A vaskos kötet 1598 oldalt számlál.

Az Institutio első (1536.) szövegének új magyar fordítása 1903-ban jelent meg Budapesten, Nagy Károly kolozsvári ref. teológiai tanártól. Kálvin összes műveinek magyarrá tétele a bátor és munkás Czeglédi Sándor, nagysallói református lelkész és teológiai magántanár szerkesztése alatt indult meg; eddigelé (1909.) a „kisebb értekezések“ közül 13 jelent meg Pápán.

A „nagy drágakő“-vel, mint nevezé Norton az angol fordító, a haladásra legfogékonyabb nemzetek ékesíték irodalmukat, mutatja, hogy a kálvini theologia tullepte eredeti nyelve határát s világraható szerephez jutott, köz vezérkönyvvé lett a hittan terén, a világtörténelem irodalmába ment át s a kálvinizmust behonosította és elterjesztte mindenfelé. E korszakalkotó mű az evangéliumi gondolat történelmében elenyészhetlen nyomot hagyott hátra magának Luthernek hazájában is, halhatatlan emlékű marad mindenha.* Ezért is mondhatta Mirbt Károly marburgi lanár a braunschurigi Kálvin ünnepélyen 1909-ben „Kálvin a világtörténelmi személyiségek közé tartozik, kik koruknak jelleget adtak . . . ő nemcsak a reformátusoké, hanem az összes protestánsoké.“**

* „The literary History of the Institutes of the Christian Religion by Calvin“ Benjamin B. Warfield princetoni hittanártól: Philadelphia 1909. 8 o. 46 p.

** Reformirte Kirchen Zeitung 1909. 27. sz.

Az elmeláng viszfény nélkül nem maradt. Parlamentek sem képesek a vallásjavítást utjában feltartóztatni. A francia rabszolgaparlament 1542-ben betiltotta Kálvin Institutiója árulását annak első francia nyelven megjelenésekor . . . és ime Kálvin életében 14 kiadásban olvasták, terjesztették azt a hugonották! Mily magasztos elégtételt szolgáltatott a feltámadó igazság ereje majdnem négyszáz év múlva! A mai köztársaság „Felső tudományok iskolája“ egy pár hijával mind r. katolikus munkatársak segélyével dolgozta ki Kálvin főmunkája kritikai kiadását, a nyomtatási költséget egy r. kath. előkelő francia urnő, Arconati marquisnő viselte, s az első diszpéldányt Kálvin négyszázados ünnepélyére Genfibe küldöttség vitte el.

Püspöki jelentés.

Főtiszteletű 's Meltóságos Egyházkerületi Közgyűlés!

Amikor legelső püspöki jelentésemet van szerencsém ezennel tisztelettel betérjeszteni, — magam részéről is elfogadván és mindenben osztván azokat, amiket főgondnokunk *Degenfeld József* gróf ur Ö Meltósága megnyitó beszédében elmondott, — előre is jelzem, hogy ez az esztendő egyike volt azoknak a mozgalmasabb, derűs, mint borús eseményekben egyaránt gazdag esztendőeknek, melyek az idő medrében erős hullámverések közt zajlottak le 's maradandóbb hatást váltottak ki mindenütt, hol az emberek hazánkban a kultúra iránt érdeklődnek 's közéletünk vérkeringését figyelemmel kísérik. — Egészbenvéve úgy tetszik nekem, — 's eredményével ez az esztendő is azt bizonyítja, hogy új idők határmesgyéjéhez érkezünk 's a modern idők lehellete egyházunkat is megérintvén hova tovább mind nagyobb-nagyobb súllyal nehezedik ránk a kényszerűség, hogy a változott viszonyokkal komolyan számoljunk, 's a reánk bízott dolgok gondját magunkra vevén, azt az erőt, mely adatott nekünk az Isten kegyelme által az evangéliomban, hatványozott buzgósággal felhasználni 's értékesíteni ne késlekedjünk.

Arra, hogy így járjunk el, van okunk elég. — Mert ha közéletünk folyásán visszafelé végig tekintünk 's azokat az eseményeket és tüneteket, melyekből a lefolyt esztendő képe kialakul, elfogulatlanul vizsgáljuk. — bizony aggodalom fog el bennünket 's önkénytelenül is így kiáltunk fel Ézsaiás prófétával: „*Úram, mikor a vizeken átalmendünk, vajjon velünk lesz-e és mikor a tűzön járandunk, vajjon meg nem égünk-e?*“ (Ézs. 43.2.)

A velünk született 's végtelenül sokféle formában jelentkező 's fajunk természeti és lelki sajátságaihoz hozzátapadt gyarlóságoktól eltekintve, főképpen két nagy veszedelem fenyeget bennünket állandóan: a *hitlenség* és a *vakhit* s az a kevés idő, mely az emberi lét első periódusát magába zárja, az individuális keresztyén léleknek e két hatalmassággal vívott nehéz harcában telik el. — Csak természetes tehát, hogy ebből a harcból a maga részét a mi egyházunknak is 's ebben az esztendőben is ki kellett vennie 's meg

kellett próbálni a maga erejét — nemes tusakodásban — azok ellen, melyek régi és természetes ellenségei.

Elmondhatjuk, hogy a lefolyt esztendő alatt részünkről csaknem minden erőt és figyelmet ez a küzdelem kötött le 's még ma sem vagyunk abban a helyzetben, hogy a jövő fejlemények elé nyugodtan nézhetnénk s azoktól teljességgel jót várhatnánk.

Belső, hitbeli életünket, hiveink nagy zömének vallásunk igazságaihoz való ragaszkodását tekintve, megnyugvással konstatalhatom ugyan, hogy a hitetlenséggel szemben a pert még nem veszítettük el 's noha sok ostromnak voltunk és vagyunk kitéve állandóan, azok az erők, melyeket a reformáció a lelkekbe bevitt, el nem enyésztek, élő és meglevenítő hatalom lenni meg nem szüntek — de másfelől az is kétségtelen, hogy a vakhit kísértésével szemben nem vagyunk eléggé berendezkedve 's a roppant nyomás ellensúlyozására mellyel régi ellenségünk reánk fekszik, azoknak az előnyöknek az érdekében, melyeket más viszonyok között úgy a magunk, mint az emberiség javára felhasználhatnánk, ma legjobbjaink is keveset tehetnek. Mi a lelkek fanatizálásához nem értünk, sőt érteni nem is akarunk. E miatt aztán más a helyzetünk a hitetlenséggel és ismét más a vakhittel szemben; 's míg amott a siker kulcsa a kezünkben van, — itt napról-napról borúl a láthatár felettünk és sok okunk van aggódni azokért, kikben a vallásos meggyőződés impressziók szerint váltakozik 's a hit a becsukott szemek homályában gyökerezik.

Helyzetünket súlyosbitja az is, hogy a haladókor áramlata bennünket készületlenül talált 's teljes erejével sodrába kapott. Ezért aztán az új viszonyok között elhelyezkedni nehezen tudunk 's az irányadó elvek megvalasztásában bizonytalanul, sőt félénken tapogatózunk 's azokért az elvekért, melyekért őseink a tűzbe mentek volna, lelkesedni nem igen tudunk. Ennek a következménye aztán az, hogy egyházunk független autonómiaja ma már veszendőben van 's hiveinket sem valami tulságosan érdekli.

Nem azért van ez, mintha hiveinkben az ösök hitéhez való buzgóság lángja lohadt volna, mert hiszen aki a mi népünket ismeri, jól tudja, hogy ez a nép fajmagyar természetének megfelelőleg szívesen ugyan semmiféle adót sem fizet, de egyházával szemben még e tekintetben is mindig tiszteletreméltó kivételt tett — hanem oka az aggasztó helyzetnek az, hogy népünk megélhetési viszonyai az egész vonalon megnehezültek, teherviselő képességei a fejlődő élettel együttjáró és állandóan fokozódó adók súlya alatt kimerülve megroppantak és elernyedtek 's mert élnie mégis csak kell, úgy segít magán, ahogy tud 's nyomorúságos élete súlyedő hajójából az elvégre is minden erőszaktól irtódzó egyház érdekeit kidobja. Ezzel aztán egy pillanatra levegőhöz jut. De mert hajóján a léket nyitva hagyta, a baj csakhamar ismét jelentkezik 's végső szükségében az egykor szívós önállóságra nevelt kalvinista nép magát bizonyos reszignációval idegen karok közé dobja.

S itt jön elének az állam a maga atyáskodó 's jóvoltának mindenre elégségesnek látszó bőségszaru-jával.

Ezelőtt egy félszázaddal még féltünk tőle 's önként felajánlott támogatását visszaútasítottuk. Ma magunk sürgetjük azt 's a morzsálat, amit ad, aláztos hálával megkö-zönjük. Rettenetes helyzetbe jutottunk. A változott viszonyok rákényszerítettek bennün-

ket, hogy megterhelt dereglyénket a nagy erővel haladó állami gép után oda akasszuk 's így vágjunk neki azoknak a próféta által emlegetett feneketlen vizeknek. Mi lesz velünk ha a gép egyszer zátonyra jut 's a slepptől magát el találja vágni!?

Látom iskoláinkat, melyekkel szemben legelőször vettük igénybe az állami segítséget. Őseink azt tartották, hogy ezek az iskolák mindenestől fogva az egyház testéhez tartoznak. Idegen hitrokonaink, ha hozzájuk vetődnek, leginkább ezekben gyönyörködnek, mert ők úgy tudják, hogy az egyháznak legnagyobb erőforrása ezekből fakad. Ki tudná megmondani, hogy az utóbbi évtizedekben, hányat adtunk fel közülök, — holott más egyházak a magukéit minden áron megtartani igyekeznek. Tanítóink, tanáraink állami fizetést húznak 's ma már sok tekintetben az államtól függenek. A kongrua a lelkészeket félig eltolta a gyülekezetektől; az államsegély sok vonatkozásában reakcionárius célok szolgálatában áll 's mint a digitális a beteg szívet, lassan-lassan tehetetlenné teszi egész autonómikus alkotmány szervezetünket. Ma már alapítványainkkal sem rendelkezhetünk szabadon 's kezelnek bennünket úgy, mintha nemzetiségi egyház volnánk. S mert felúton nehéz megállni, — már hangok hallatszanak, hogy teológiai tanáraink fizetését is az állam egészítse ki . . . ! S én nem kétkedem, hogy az a bőkezű állam ezt is szívesen megteszi, ha komolyan akarjuk. Reménylem azonban, hogy nem fogjuk komolyan akarni . . .

Mindezek a tünetek aggodalommal töltik el az én lelkemet 's mint Ézsaiás prófétáról írva van (Kir. 20., 11.) szeretném visszatéríteni az árnyékot az idők mutató óráján, hogy jeladás lenne ez a magunkba szállásra és a komoly munkára, — míg nem késő.

Mert én rémképet nem igen szoktam látni, de most aggodva gondolok a következőkre. A régi politika: Magyarországot katolikussá tenni — újra kísért s folyik a munka fent és lent rendszeresen és az egész vonalon. Részletezni nem akarok, — sajnos, többet tudunk, semhogy arra volna szükség, hogy erről a helyről példák felsorolásával írjuk a különben is forrongó közvéleményt. Azért egész általánosságban csak két kijelentést teszek. Az egyik az, hogy ennek a mi minden oldalról ellenségek által körülvelt szegény hazánknak 's a magyar társadalomnak kétségtelenül van elég baja, — de minden eddigi bajnál végzetesebb lenne az, ha felekezeti állampolitikánk továbbra is reakciós vizeken haladna 's bizalmunkat teljesen elvesztve, azoknak a karjai közé vetné magát, akik nem félnek attól, hogy széttagolt társadalmunk még inkább összetépessek 's egymás gyűlöletében és gyöngítésében a végtelenségig menjenek és kimerüljenek azok, kiknek egyetértése és kölcsönös becsülése nemzeti fejlődésünknek és boldogulásunknak egyeilen biztos feltétele volna. A másik, amit mondani akarok az, hogy ha ebbe a szerencsétlen harcba bennünket mégis belekényszerítenének s részint a magunk, részint a közfelvilágosodás érdekében erőforrások után kell néznünk, ezeket ne azokban a mankókban és alamizsnákban keressük, melyeket a világi hatalom ingyen soha nem ad, hanem az örökéletű protestáns 's így evangyéliomi elvek erejében 's ennek az erőnek népünk lelkébe és életébe való olynemű bevivésében és igaz elsajátításában, hogy annak hatalma a lelkekben élő és teremtő legyen.

Különösen arra akarok rámutatni, hogy azokban az állami dotációkban, melyeket nekünk néhány év óta

kétségtelenül bővebb marokkal adnak, mint azelőtt, én a mi jövőnkét biztosítottak éppen nem látom. Nekem aggodalmaim vannak a segélyezés módjára vonatkozólag 's nagyon is elérkezettnek látom az időt arra nézve, hogy ezt a kérdést tisztázzuk 's sürgessük a garanciát olyan irányban, hogy minden bekövetkezhető meglepetésnek már jó előre útját vágjuk. Méltóztassék megengedni, hogy világosabban szóljak.

Tudjuk jól mindnyájan, hogy azok a segélyek, melyekkel az állam támogatásunkra jött, kétféle jelleggel bírnak. Ugyanis: vannak azok között olyanok, amelyek törvényeken nyngosznak; de viszont vannak olyanok is, melyeknek forrása egyedül a miniszter jóakarata 's az évről-évre megszavazott államháztartási költségvetés. Mármost amíg amazok állandóak 's vissza nem vonhatóak, — ezek csak esetlegesek 's minden pillanatban megszűnhetnek. 'S ebben látom én a veszedelmet. Méltóztassék csak elgondolni, hogy mi lenne akkor, ha a miniszter, vagy a törvényhozás jóakarata egy napon tőlünk elfordulna 's a költségvetésből a protestáns egyházak segélyezésére eladdig beállított, de mindig a többség hozzájárulásától függő tételt egyszerűen törölné!? Törölné akkor, mikor már úgy rendezkedtünk be, hogy az államnak és a magyar kultúrának századok óta teljesített hasznos szolgálatunk parányi rekompenciójaként nyújtott csekélységet, melyet az állam ad, szükségleteink rovataiban már elszámoltuk 's teher alatt roskadozó hiveinket ahoz a gondolathoz hozzászoktattuk hogy mi is gyermekei vagyunk a hazának, 's csak azért mert protestánsoknak születünk, nem feltétlenül szükséges, hogy éhen haljunk!

A fizika bizonyos reakcióról tanít, mely akkor szokott bekövetkezni, mikor a mozgó testek mozgása hirtelen megakad 's az az erő, mely a mozgás alatt a tömecekbe átment, ebben a pillanatban irányt változtatni képtelen. Tudjuk azt is, hogy ez a reakció némelyszer szörnyűséges katasztrófákat idéz elő 's minden esetben megrázza, helyéből kimozdítja, sokszor összetöri a tehetetlenség törvényének engedelmességre képtelen fizikai testet. Elöttem bizonyos, hogy az államsegély hirtelen elvonása épen ilyen rombolást váltana ki, ahoz már hozzászokott hiveink vallás erkölcsi életében 's főleg egyházfentartó energiájában is. 'S mi a veszedelemnek mindaddig ki vagyunk téve, míg jogaink törvényesen nem biztosíthatnak. Ézsaiás fent idézett szavaira gondolva, így járunk mi folyvást a lappangó tüzeket 's így van komoly okunk a felett gondolkodni, ha vajjon ez az örökös bizonytalanság nem tervszerű következménye-e annak a gyanus politikai rendszernek, mely ellen a szabadelvűség szempontjából régen tiltakozunk?

A helyzet kulcsa tehát az államkormány kezében van. Nekünk pedig a köteleességünk kettős. Egyfelől sürgetnünk kell az államsegélyek törvényekben biztosított rendezését, — másfelől pedig arra kell nevelni hiveinket, hogy egyházunk fentartásában tudjunk a saját lábainkon járni 's autonómiánkat legyen erőnk a legnehezebb küzdelmek között is öseinktől öröklött becsületes hűséggel megvédelmezni.

Közelebb térve egyházkerületünk oekonomiájához, tisztelettel jelentem, hogy szemem előtt tartva egyházi törvényeink vonatkozó rendelkezését (Egyh. Törv. I. t. cz. 185. §. d. 1.) április hó végén és május elején úgynevezett „generalis vizitáció“-ra indultam 's előre 's tudatosan átgondolt elveimhez híven megkezdtem azoknak a vidékeknek és egyházközségeknek személyes felke-

resését, melyek úgy a magyarság, mint a kálvinizmus szempontjából különösebb figyelmet érdemelnek 's nagyfontosságú missiójuk sikeres teljesítése közben az erkölcsi és anyagi támogatásra leginkább rászorulnak. Ezúttal az e tekintetben elsőrendű figyelmet érdemlő békésbányai egyházmegye bányai missói és telepítvényes egyházait kerestem fel 's két hétre terjedő fáradságos útban egymásután sorban meglátogattam a nagyikindai, nagybecskereki, torontálvásárheiyi, páncsovai, hertelendyalvai, monostori, békéscsabai és bodófalvai gyülekezeteket 's érintkeztem a nagy küzdelmek közt élő, de mindeddig hűnek bizonyult bunyaszegzárdi egyház presbiterinmával is.

Bármennyire szeretném ennek a püspöki látogatásnak részletes leírását adni 's bármilyen fontosnak és szükségesnek tartom ez által szerzett tapasztalataimat a bányai missió további irányításánál figyelembe venni 's ott ahol csak lehet értékesíteni — tekintettel a rendelkezésemre álló idő rövidegére 's a munkálnivalók sokaságára, le kell mondanom arról, hogy a főtiszteletű közgyűlés figyelmét ez alkalommal ilyen czímen kikérem 's azokat, akik ennek az ügynek minden mozzanata iránt érdeklődnek, óhajok szerint kielégítsem. E helyett csak annyit méltóztassék nekem megengedni, hogy benyomásaimról általános vonásokban számoljak el 's néhány olyan jelenségre mutassak rá, melyek a tudomásulvételt különösebben megérdemlik 's akkor, amidőn majd a további teendők latolgatásáról lesz szó, elhatározásunk mérlegének a serpenyőjébe nagyobb sullyal esnek.

Mindenek előtt fel kell említenem, hogy noha törvényeink szerint ilyen útjában a püspököt csak az illető esperes és egyházmegyei gondnok, vagy azok helyettesei kísérik, én és a meglátogatott egyházközségek fele része ez uttal abban a ritka szerencsében részesültünk, hogy a békésbányai egyházmegye esperes-helyettesén kívül, akinek tapintata és mindenre kiterjedő figyelme utamat az egész idő alatt a legkellemebbé tette, — velem jött erre a nagyjelentőségű útra a mi egyházkerületünk szeretett 's apostoli buzgóságáról, mint a magyar faj szeretetéről országosan ismert nagynevű főgondnoka *Degenfeld József gróf* öméltósága is 's megjelenésével kétszeres sulyt adott annak a missiónak, amelynek teljesítésére vállalkoztam. Kedves kötelességemnek tartom ennek következtében öméltóságának azért a közéletünkbe mélyen bevágó, maradandó becsü, egyházépítő, még eddig Egyházkerületünk történetében példa nélkül álló, nagy önmegtágadást igénylő 's úgy a magyarság, mint a kálvinizmus jövő fejlődését közelről érintő nemes vállalkozásáért erről a helyről ezenel köszönetet mondani, 's mert ígéretét bírom arra is, hogy ilyen útaimban a jövőre is velem jön, — a kegyelmes Istent arra kérem, hogy adjon öméltóságának erőt, egészséget 's hosszú életet, hogy tett ígéretét megvalósítva egyházunknak legyen még sokáig erős oszlópa, a magyar hazának nyeresége és a mi egyházkerületünknek méltó dicsekedése.

Különbben hálás elismeréssel említem fel ezen a helyen azt is, hogy egész útunk alatt a legmesszebbmenő figyelmet tapasztaltuk magunk iránt úgy a vármegyék törvényhatóságai, mint a kincstári jószágigazgatóság részéről; sőt lekötő nyállyassággal közeledtek hozzánk és fogadtak bennünket mindenütt a különböző egyházak hívei és küldöttségei 's a sajtó vezérei is, — amit mi azzal viszonztunk, hogy hirdettük mindenütt a testvéri szeretet, a magyar hazához való törhetetlen hűség 's egyetértes evangéliomát. Természe-

tesen azonban megjelenésünk a legnagyobb lelkesedést mégis hittestvéreink szívében váltotta ki s bizvást lehet reménykednünk, hogy az általunk elhintett magvak azokban a gyülekezetekben, amelyekben megfordultunk s amelyeknek nagyrésze püspököt és főgondnokot eddig sohasem látott, gazdag gyümölcsözéssel fogják a teljesített munkát honorálni.

Nem dicsekvésképpen, hanem a történetek egyszerű megörökítésére mondom el, hogy híveinkkel mindenütt közvetlenül érintkeztünk, velők együtt a templomokban istentiszteletet tartottunk, — az atyafiakhoz templomi s másnemű beszédeket intéztünk s úgy, amint Isten tennünk engedte, — lelkesítettük s büzdítettük őket az egyházhoz és a házához való hűséges ragaszkodásra s azoknak a reményeknek és váradalmaknak beváltására, melyekkel rájuk tekintünk. — E mellett nem hunytunk szemet a bajok előtt sem s mikor híveinkhez bizalmasan szólhattunk, panaszait, mondanivalójokat meghallgattuk, őket irányítottuk s a tennivalókat magunknak feljegyeztük s idehaza elintéztük. Hogy e tekintetben milyen sikereket értünk el, méltóztassék megengedni, hogy elhallgassam. Vannak bizonyos dolgok, amelyeket nyilvánosságra hozni nem volna okos politika. A böles Predikátor szavaira emlékeztetek kit-kit: *„miképpen hogy álom szokott következni a sok foglalatosságból, azonképpen a sok beszédből balga beszéd.”* (Préd. 5., 3.) . . . Legyen elég azt tudni, hogy mi megtettük a magunk kötelességét s ma már több helyen jó irányban fejlődnek a mi ügyeink.

De egyet szabad talán e helyen is felemlítenem. Örömmel győződünk meg arról, hogy a m. kir. földművelésügyi-ministerium átalában véve és különösen annak ez idő szerinti vezetői t. i. dr. *Darányi Ignác* úr ő exellenciája és dr. *Mezőssy Béla* úr ő méltósága, a bánati részeken olyan munkát végeznek, melyeknek láttára tisztelettel kell megállani minden magyar embernek. Én mást nem tehetek minthogy hálát adok Istennek, hogy őket nekünk adta s imádkozom, hogy sokáig éljenek!

Sajnos, ezt az utamat 14 nap múlva félbe kellett szakítanom; sietnem kellett haza tavaszi egyházkerületünk közgyűlésére s az ezt megelőző bizottsági ülésekre.

A művészetek és templomi kultuszunk.

Nagyon örvendek s egyben módfelett is megtisztelőnek tartom, hogy a kálvinizmus és a művészetek viszonyáról szóló rövid cikkelyem e lap olvasó- és író gárdájában már a második közbeszólást váltja ki. Mindenetre óhajtható, sőt egyházunk érdekében nézetem szerint egyenesen elkerülhetetlen volna, hogy ebben az ügyben erős és mélyreható eszmecsere induljon meg. Ép oly lényegbe vágó kíváncsi azonban az is, hogy a vita a helyes korlátokon belül folyjon le.

Abban a reményben, hogy a felszólalásokat még mások is követik, s majd talán egy összefoglaló cikkelyben lesz alkalmam mindenre kiterjeszkedve válaszolni, most csak az *Öry Tamás* urnak e b. lapok 45. számában közzé tett különben igen érdekes fejtegetésére aka-

rok röviden reflektálni. Ezt pedig főleg azért teszem, mert a felszólaló ur részben legalább, engem félreértett s épen azért nem szeretném, ha a megbeszélés egészen hibás utakon tévedne el.

Én ugyanis csak azt vitatom, hogy templomainkba vigyük be a művészi elemet, a mindenben összehangzó fejlettebb stilszerűséget. Éneklésünk s annak kíséret alkalmával törekedjünk a fejlettebb izlésnek is a kielégítésére; valamint ünnepesebb alkalmakkal, úgy a mint arra már ma is törekszünk, legyenek lehetőleg színvonalon álló karénekeink és cum grano salis, instrumentális templomi zenénk (bizonyos fokig egy pár nagyobb gyülekezetben már ezzel is találkoztam.) Ügyeljünk a szó- és előadásbeli eleganciára, amint azt már a homiletika is tanítja. Adjunk teret a legszigorubb puritánság korlátain belől a képzőművészeteknek is. De azt sohasem mondanám, hogy forgassuk fel istentiszteletünknek a rendjét, szakítsunk elvi alapokon nyugvó hagyományainkkal s vezessünk be új kultuszt és új ünnepeket. Főleg az utóbbit nem. Protestáns és keresztényen elv, hogy „csak a Krisztust!” Alapelvünk, hogy ünnepeinket is csak a Krisztus életeseményeinek emlékével kapcsolatban ünnepeljünk. Mert ha nem így cselekszünk, mivel vagyunk különbek másoknál? Hiszen akkor elveinken olyan rést ütöttünk, hogy azon akár egy egész Róma bekérezkedhetik? Ez volna már a puritánságnak igazi megsértése.

Hiszen az érzést, az igaz, hamis aranyak nélküli, sőt csakis így fényeskedő érzést bevihetem istentiszteletünkbe a kultusz és ünneplés meglévő keretei közt is! Szabadabb mozgás, az érzés és gondolat igazsága, melege és ereje, ahogy azt Tisza gróf hirdette és ahogy e lapok szerkesztője értelmezte: ez az amire törekedni, kell, mert ez az út, az élet és az igazság! In hoc signo vinces!

Hangsúlyozom tehát, hogy jó izlés és puritánság, kálvinizmus és művészetek nem ellentétes fogalmak, amint nem az egyszerűség és a művészi hatás, a szépség és az igazság sem.

Egyelőre csak ennyit.

Mitrovics Gyula

Genfi emlékek.

Felolvasta *Andrássy Kálmán*, a Kálvin-emlékünnepeken, Bujon, 1909. október 30.

Tisztelt közönség! Genfi utamról emlékezve, legmélyebb hatást tett lelkekre az urvacsorázás a főtemplomban, hol egykor Kálvin is predikált és urvacsorát is osztogatott. Ez a nagytemplom ugyanazon állapotban van ma is, amint Kálvin idejében volt. A magas falakon belől két hatalmas oszlopsor tartja a templomboltozatot s bár egyszerű szürke színre van festve, mégis meghatva érzi az ember, hogy „e hely

istennek háza, — a menyország kapuja.“ Főként ha igaz imádók lélekben és igazságban imádják benne istent!

Valamikor, Kálvin idejében, erős küzdelmek helye volt e templom, zajongtak a hatalmaskodók, sőt megöléssel is fenyegették több ízben Kálvint, mert erősen dorgálta a bűnöket s a méltatlanoktól megtagadta az uriszentvacsorát.

Most, az ünnepélyes urvacsorázás alkalmával, mélységes, alázatos csend honolt, pedig tömve volt a nagy templom és sorban vonultak fel a hívők a templom egyik végében magaslaton elhelyezett két urasztalához, hol négy lelkész szolgáltatta a szent jegyeket. A légyzugást meg lehetett hallani az áhitatos, elmélyedő csendben. Éneklés nem volt, hanem egy lelkész bibliát olvasott a katedraban Majd az orgona, alig hallható lágy hangon bűnbánati énekeket adott elő. Aztán újra némaság. Csak az urvacsorázók jöttek, mentek, megszűnés nélküli láncban; akik helyökre tértek, meghajtott fővel, mintegy lelkökbe nézve, mozdulatlan imádkoztak. Így folyt az urvacsorázás. Nem szégyenlem bevallani, hogy a nagy és szent emlékek árja, meleg könyvekben tört elő szívemből s szinte érzem, hogy nem e földön élek.

Különben is, amikor csak az Urasztala mellett állok, mindig érzem, hogy szent az a hely s mintha hallanám egyrészt a sötét Golgota gyilkos zürzavarát, másrészt a megnyílt sir angyali biztatását: — a nagy élet fénye vet lobbot előttem s átjárja véretem egy titkos hatalom.

Hát még Kálvin templomában! Mintha az elköltözött nagy lelkek ott szálldogáltak volna a szent boltzatok alatt, biztatva az előket küzdelemre, kitartásra, mint ők küzdöttek és haladtak diadalról-diadalra.

„Küzdöttek és elhulltak ők,
De győzedelmesen
Tettök sugára átragyog
Időn, enyészeten.“

Genfben most is az elköltözöttek kormányoznak. Vagyis, azon örökigaz lélek, mely megjelent az isten fiában, újratámadt a reformátorokban, főként Kálvin Jánosban, a kinek nagy érdemeit dicsőíteni jöttek össze a föld minden részéről, nemesak kálvinisták, nemesak luteránusok, hanem még katolikusok is.

Magyarországból legtöbben voltunk.

Azzal kezdődtek az ünnepélyek, hogy egy hatalmas teremben jöttek össze minden küldöttek és vendégek s ott bemutatkoztak s üdvözölték Genf városának előjáróságát, ünnepre rendezőségét.

Mindannyian emlegették Kálvin nagy érdemeit, aki hűséges szolgálója volt Krisztus evangéliumának és a babonaság sötét rabságába sülyedt népet kivezette nagy bölcsességgel és erős lélekkel az evangélium világosságára. Minden ország küldötte külön-külön beszélt. A magyarok nevében gróf Degenfeld József, egyházkerületi főgondnok tartott beszédet.

E nap estélyén összejövetel volt a nagy templomban, ahol egy világhírű francia beszélt Kálvinnról. Másnap kezdődtek a tulajdonképeni ünnepségek, a város minden templomában hálaistentiszteletet tartottak, megköszönve a jó isten legnagyobb ajándékát: a lelki szabadságot és erőt. Nyolc napon át tartottak a különböző egyházi és iskolai ünnepek, lelkesen nagy egyetértéssel; sokféle nemzeteket és népeket egygyé

tőn a Krisztusban megjelent isteni szeretet s mindannyian éreztük amaz apostoli igazságot, hogy: nincsen senkiben másban idvesség és nem adatott emberek között más név, mely által lehetne megtartatnunk, mint Jézus neve. Ez a név köt össze minden nemzeteket, különböző nyelveket, szokásokat és bár sok tagok vagyunk, de egy az Ur.

A nagy város és környéke fel volt lobogózva, esténkéntivilágítva; hálaénekek, örömdalok zendültek mindenfele s ezrek és ezrek szívét ünnepi érzés töltötte be.

Mindezek azonban csak külső színe a dolognak. Nekünk az a fő, hogy honnan származtak mindezek? Bizony sokat lehetne erről beszélni! Egynémely fontos dologról megemlékezem, amiket láttam, tapasztaltam s a melyek mindnyájunkat nagyon érdekelnek.

Genf igen szép, nagy régi város. Igazán „hegyen épült város“ minden tekintetben. A Lehman nevű tónak, mely kis tengernek is beválik, déli végén, a tó partjától emelkedő dombháton, koszoruként veszi körül, a csodálatos kék színben tündöklő nagy vizet. Pár óra járásnyira, égbenyuló havasok köröskörül, a napfényben csak úgy csillognak, ragyognak, hogy nem győz betelni a szem nézésével. A tó hossza majdnem akkora, mint ide Debrecen és szélessége, mint ide Rakamaz s északi és déli oldalán mindenütt óriás hegyek, melyek tetejéről sohasem olvad el a hó és jégözön. Egyébiránt az egész tó partja, köröskörül, egy paradicsomkert, az emberi okos munkásságnak szívet-lelket felvidító gyönyörűsége. Erdők, nyaraló lakások, fürdők, szőlődombok váltakoznak köröskörül. A nagytó keleti végén ropant meredek hegységek alatt, fenyves fürdőváros, 5—6 emeletes palotákkal, az ablakok teli virággal, távolról úgy néznek ki, mintha óriás virágkosarak függenének a hegyoldalakon. Nem hiába szeretett itt időzni az oly kegyetlenül meggyilkolt Erzsébet királynék is! . . . Itt van emlékszobrá tiszta fehér márványból, ül egy karosszékekben, bánatos fejét egyik kezére hajtva messze néz a tavon végig — végig a végtelenségbe, keresve elveszett boldogságát, amit nem talált meg e földön, hiába volt királyné!

Ilyen a hely, ahol Genf városa fekszik, — mint egy „arany alma ezüst talon.“ Szabad, független város, egy kis köztársaság, maga kormányozza magát, nagy bölcsen, nagy szorgalommal, nagy jóakarattal, buzgó vallásossággal.

Mikor Kálvin János, ezelőtt több negyedfél századdal, Genfben ment, akkor még a város nem volt a maga ura. Egy hercegnek a birtoka és az ottlakó kath. püspök kormányozta. Sok viszálykodás, sok háborúság pusztította a népet; de méginkább a tudatlanság és ebből eredő számtalan bűnök. Az urak hatalmaskodtak a népen és egymást emésztették. Hiába lakott ott püspök, mégis pogányabbak voltak a pogánynál, csak a földi világnak éltek, földi kincseket kovácsoltak; kis urak, nagy urak, szegény emberek, csak enni-inni, mulatni igyekeztek s hogy legyen miből *igy* élni, erővel, csellel, ravaszsággal zsarolták egymást. Veszett fának, veszett gyümölcse volt biz ez! Sokat kellett e fa tövét kapálgatni, javítgatni, nyesegetni, tisztogatni, annak a fáradhatatlan gondos kertésznek: Kálvin Jánosnak, mig átalakult a *veszett fa*, Krisztusba oltott szőlővesszővé s édes gyümölcsöt termett! . . .

* * *

Kálvin azt tanította, hogy „egyedül Istené a dicsőség!” Mert mikor „a békeség gyermeke” e földre száll, angyali ének így adta tudtul az igaz utat: „Dicsőség a magasságban Istennek! — az emberek szívébe jóakarattal!”

Dicsőségvágy viszi az embert minden roszbá, gyilkos háborukba; — egymás iránti jóakarattal szerez békeséget, boldogságot.

Genf városába ma sincsenek urak, csak munkás emberek. Van ott vagyon és gazdagság ezerannyi, de vagyona után senkit se becsülnek, nem uraznak; csak az embert tisztelik, ha megérdemli. Semmi címezés nincs, csak egyszerűen a neve, vagy foglalkozása szerint szólítják: uram, vagy asszonyom! És ha címezések sincsenek, bizalmasabbak az emberek és cselekedetökkel igyekeznek kiválóságra.

Az idők jele kultuszmozgalmunkban.

I.

Soha annyit nem foglalkozott a .ref. egyház a kultusszal, mint az utolsó pár évben. A csekély kivételt leszámítva, írunk sürgetik, hogy templomaink építészete, díszítése, berendezése és a liturgia bibliásabb, teljesebb, dicsőbb, szebb legyen. Többen rámutattak arra, hogy bibliailag, mint lélektanilag, az őskeresztység (katakombák stb.) a reformáció egyházainak nagy része és a kor haladása szerint teljesen indokolt a szebb, teljesebb, építőbb kultusz sürgetése. Az élesebb tollak rámutattak a bizony sok helyen tapasztalható rettenetes nemtörődömségre, az anélkül is természetellenesen összeszaporodott határokon belül is nemesak falusi szegény, hanem a gazdag városi egyházakban az égbekialtó esztetikai szörnyűségekre, az Isten dicsőségének valószínű profanizálására.

Mintha a Szentlélek hozta volna mozgásba az elméket és a szíveket. Mint mikor váratlanul sokféle egyszerre gyuladnak az örtüzek, úgy tűntek elő a kultuszunk tökéletesedéséért buzgó lelkek szikrái, közeli ébredést jelző hajnali fényei, átható fényű csillagai, sőt a nagyobb méretű, merészebb pályafutású üstökösök sem hanyóztak a gyengébb, felénkebb, a szűkkörű „szokásban”, elfogultságban és megkötöttségben, sokszor a felületes tudásban, no meg a maradi kényelemben szívesen élőknek felébresztésére, felrázására. Lapjainknak mélyebb tudású, élesebb elmeelű, vaskövetkezetességű és ércapukat merészen döngető cikkei szinte megfélemlítették a világ kezdete óta mindig minden „ujtól” irtózó konzervatív lelkeket. Mert az „emberi rendeletektől” és a megcsontosodott „szokás”-tól még a reformáció egyházai se bírtak megmenekülni. Ez ellentétben áll a keresztényi nagykorúsággal, szabadsággal. Pedig ezekért küzdött a reformáció. Ezek nélkül teljesen ki van zárva a fejlődés.

Ugy látszik, a cikkek özöne csak ellobbanó hevület, éivillanó fény, hulló csillagok, eltávozó és hálásabb teret kereső üstökösök hiába való ébresztése volt.

Mert a zsinat nem mert e tekintetben alkotni semmit. Még annyit sem mert hozzátenni kultuszunkhoz, amennyit gyakorolt Zwingli, Kálvin, gyakoroltak a régebbi magyar reformátusok is. Pedig elveinknél fogva ezzel nem lévén csalhatatlan tekintélyek, még ezekenél is többet hozhattunk volna szegény kultuszunkba a

biblia, az őskeresztység és a nálunknál nagyobb számu fejlettebb kultuszu protestánsok utmutatásai szerint.

Még saját lényegünktől a bibliától is ime félt a zsinat: a számtalan sürgetések, alapos megindokolás dacára se merte annak külön rendszeres olvasását behozni. Sőt Novák Lajosnak is igazán szerény indítványával megkellett buknia. Mennyivel inkább süket fülekre kellett találni a radikális, merész, de meggyőződésem szerint a bibliából igazolható elvű Objectivnek, Eugénnek. Hogy nem igen lelkesedtek a zsinat új kultusz „alkotás”-ának, az épen semmit se tárgult kötőféknek, a kultusz izzóbb lelkei, mutatta a szomorú eredmény. Ime az új agendás könyvre nem volt elég pályázó. Ujból meg kellett a pályázatot hirdetni. Kérdés, milyen eredményű e második pályázat is.

Annyi bizonyos, hogy sok értékes s talán igen is sok kincset hozni képes egyén visszalépett e pályázattól, mert ugyan ki is tudná lelkiismeretes alaposággal, lángoló hévvel magát áldozni egy oly munkára, amelyik az ő meggyőződésével homlokegyenest ellenkezik, amely munkának összeszorított, zsugorított köre az ő óhajainak terjedelmén jóval belül marad. Ime az eredmény az „új alkotás” (?) után az, hogy az erők nem igen csoportosulnak az új agenda készítése körül, hanem mindenféle lobbott vet az elégtelenség és az óhaj, hogy kultuszunkat ha csak böles fokozatossággal is, de okvetlenül fejlesszük.

Mert az új agendás könyv, ha tán tartalmában, stilizálásban igen, de terjedelemben ugyan nem csak egy kicsike fokozatot is nem mutathat, hanem még az előbbi állapotoknak is utánna marad. Ugyanis az atyák a „konzervatív nép megrázkódtatásától” féltek, amikor csekélyke és lényegünkben levő hozzáadásokról volt szó. (Novák stb.) ellenben nem félt a megrázkódtatások képzelt mumusától egyik se, amikor a hozzátevések helyett az elhagyásokra került a dolog (ismeretek ezek). Nos és az elhagyások miatt nem lett „megrázkódtatás.” Épen úgy nem lett volna semmi baj a hozzáadások miatt se. (Különösen ha jobban bele nevelnénk népünkbe a valóban jézusi engedelmisséget és aláztatosságot a nyakaskodás kelyett. Ha erősen kifejleszténénk azt a hitet, hogy a Szentlélek velünk van egyetemes érdekű fejleményeink hozatalánál is!!)

Messze van még a jövődó zsinat, az eszme mozgalmak ezen indítója. Szélszendnek kell lennie a lelkek tükre felett, melyben, mint a víz ayugodt felületén, az engedelmisség és megnyugvás szenttelen képén tisztán kell vissza ragyogni a nap, a zsinat sugarainak, a „törvényes” rendeleteknek. (Embereknek-e vagy a Szentléleknek nevében?!)

Az eszmék fel-felvetődő, el-eltünő kis vízfodrai szerény cikkecskék alakjában zavarják az engedelmes megnyugvás arculatját. Hűségesen közli e derék lap a pro et kontra megírodott cikkeket.

Ámde megis készül valami. Minden nagyobb emotio nélkül két nagy hatalom kerül szemközt. Nem tudni előre: titáni birokra kelés előtt nyugodt erőelhelezkedése, avagy egy újabb hiábavaló ártatlan szellemi rakettázás-e amit a lelkeszi egyesület akar. Mert ime tárgyalták a kultuszt is. Sőt megalakult a liturgiai bizottság is. Hallatlan! Hiszen már a hivatalos, törvényes hatalom alakított egyet — a régi mesgyék szűk utaira. Sőt egyik bizottsági tag sürgeti a nem minden kemény diótörés nélkül való archeológiai társaságot is (ezt a hatalmas faltörő kost.) És mindez csak úgy csendben-

rendben, minden harci riadó nélkül tündezik elő a mozdulatlanság várfalai alatt. Avagy közbe fog lépni a szelid eszme csendes, de biztos haladás geniusa a bölcsesség és türelem angyalával együtt s hogy az ártatlan irodalmi és tárcskozási uton tisztuljanak a gondolatok, táguljanak a felületeseknek is látókörök — beláthatatlan időkig. Talán csak nem a világ végéig?!

Egyet sokan érznek: azt, hogy mint minden dolgainknak, úgy kultuszunknak is a kor fejlettebb igényeihez képest is tökéletesbűlni kell, de ám úgy, hogy amaz egy Fundamentomra és az apostoli szegletkövekre ne „fát, szénát, pozdorját,” hanem minden kibányászható „aranyat, ezüstöt, drága köveket” építsünk a teljes lélek: erő, érzelem, akarat épülésére.

Tekintsük át tehát az újabb kultusz-törekvéseket. Biráljuk meg az egyes mozgalmakat és cikkeket. Vonjuk ki a konzekvenciát. Mutassuk ki (amennyire merészkedni lehet e nebánts virággal) a semmi mellék tekintetekkel nem törődő kérlelhetetlen kultusz-tudomány és felekezetieskedésen felül álló tárgyilagos igazság, no meg a „szabadság” „nagykorúság” tágkörét és a viszonylagos lehetőség szűkített terjedelmét a „semper reformari debet” utjan. A tereket és eszközöket a lehető fejlesztésre. Mindenekelőtt kérem a kedves olvasót, nézze el az én fogyatékoságomat, mert bizony igen nehezen bírom a szükséges időt e dolgozatom megírására a missió kocsija mellől elszakítani.

Daruvár.

Földváry Jenő.

KÜLÖNFÉLÉK.

Érdekes megnyilatkozás.

Az egyházkerületi közgyűlés több kiváló debreceni előkellőséggel együtt első napon a főgondnok, második napon a püspök vendégei voltak délben. Az utóbbi alkalommal is megindult a szó árja, s Görömbei Péter esperes, reflektálva a főgondnoknak a két új egyházmegegyre s annak tisztikarára vonatkozó felkészítőjére, úgy érzi, hogy egyházkerületünket is ketté kellene osztani. Dombi Lajos békésbányai esperes ezután történt felkészítőjében csatlakozott a Görömbei Péter kívánságához. Ekkor állott fel Tisza István gróf, a nagyszabolontai egyházmegye gondnok, s tett nemcsak a felvetett eszme tárgyában, de más irányban is felette aktualis kijelentéseket. Nagy figyelem közepette szólalt fel a százan jóval felül álló társaságban s beszéde elején azon több rendbeli pohárköszöntőben hangoztatott kívánsággal szemben, hogy a nagyterjedelmű tiszántuli egyházkerület déli részében egy új püspökségre volna szükség, illetőleg külön egyházkerületet kellene ott alakítani: nyomatékosan kiemelte, hogy helytelenül hivatkoztak analógiaként többben arra, hogy a római katolikus püspökségek száma is folytonosan emelkedett, sőt még most is szaporítani akarják azok számát. Más a helyzet nálunk reformátusoknál, — ugymond Tisza István gróf, — mert a római katolikus egyházban maga a püspök a püspökség. Nálunk azonban a püspök csak egyik fontos vezetője az egyházi életnek, de az igazi erő az egyházkerületi gyűlésben van. Ezt az erőt épen itt szétforgácsolni, ahol a magyarság zöme is lakik, nagy hiba

* Ez nem elég indok; a profán hajlamuaknak bármily kedvesen cseng is a „kultura” a még hatalmasabb, istenesebb indokokat is kifejtendjük.

volna. Majd áttér arra, hogy a mostani gyűlés is az erők egyesítésen fáradozik. Nagy összetartó erőnek tartja a debreceni főiskolát, melynek emelését örvendetesen szemléli s annak gyarapodása, nemcsak a nagy tiszántuli református egyházkerületnek, hanem az összes magyar reformátusoknak is óhaja. Általánosabb szempontokból fejtegeti azután a debreceni főiskola hivatását a következőkben:

Fogékonyssággal birunk — ugymond — nem akarok tiszteletlen lenni, de féltő, hogy a majom fogékony-ságával birunk a nyugoteurópai fejlődés minden legkisebb tünete, legkisebb divata iránt is. De kivesző félben van a magyar nemzetnél az alkotó, az átadomító, az a magyarrá tevő őserő, mely magyarrá tette a mi fejlődésünket, minden olyan összefüggés dacára, mellyel a nyugoteurópai szellemi étellel voltunk. Ennek folytán a magyar nemzet sorsa szempontjából a legnagyobb megoldandó problémának tartom, hogy a recipiáló képességgel lépést tartson a nemzeti átalakító jelleg. Ebben azt hiszem, vezető szerep jut a magyar kávinizmusnak, mely eredetétől fogva igyekezett vezetni a kultura, — vezetni a modern európai fejlődés, — de vezetni egyuttal a magyar nemzeti jellemhez való csökönös ragaszkodásban is. Ezért kell nekünk gócpont a magyar kávinizmus kebelében; olyan gócpont, mely fogékony-sággal bir minden szép és jó iránt, a mi az emberi művelődés terén felmerül, de azért nem vetkőzik ki ősmagyar jelleméből, hanem a magyar nemzetnek törőrl metszett magyar észjárásával tudja azt feldolgozni és alkalmazni a magyar nemzet felfogásához és a magyar nemzet életéhez.

Ezért tértem én más meggyőződéshez a debreceni egyetem kiépítése ügyében és ezért kívánom mindenek előtt, hogy azok a férfiak, akiket lassanként ide telepítünk a magyar kávinista szellem és forrásához, azok álljanak hivatásuk magaslatán, keressék az igazságot a magyar kávinisták igazi becsületességével, fáradhatlanságával, önmagok és mások iránti kiméletlenséggel, nem ismervén más jogot, köteleltséget és hivatást, mint tuskén-bokron, tűzön-vizen keresztül az igazság érvényesítését! És kívánom, hogy ezek a férfiak gyűjtsék magok köré a fiatal generációnak ezt a magasztos hivatást megérteni képes ifjuságát, — mellesleg, hogy egyelőre nem sokan, vagy kevesen vannak. De ennek a gardának minden egyes tagját hassa át az a becsületes kávinista vágy és hajlam az igazság keresésére, az az igazi kategórikus imperativus, mely a kultura terén az önálló, örökbecsű, abszolút értékkel bíró alkotásoknak becsületes teljesítését tüzi ki célul!

Mivel én ma belátom, hogy az egyházkerület és a debreceni főiskolát erre az utra, ennek az iránynak a megalapozására és életrehívására sokónk ellenzése dacára helyesen vitték: én ma mindenek előtt azokért üritem poharamat, a kik ennek az alapvető munkának minden nehézségekkel dacoló vezérférfiai voltak, a kiket vezetett a saját ügyök igazságában vetett fanatikus hitök, mely azt mondta, hogy ne számoljunk a kezdet nehézségeivel, ne számoljunk azzal, a mivel zátonyra, akadályokra jutunk, ha az ügy olyan, hogy annak minden akadályon diadalmaskodni kell.

A debreceni egyetem uttörő munkásaira, első sorban gróf Degenfeld Józsefre üritem poharamat!¹

¹ Ugy a gróf Tisza István mint gróf Degenfeld József beszédét gyorsírói feljegyzés alapján közöljük, sajnos előbbinek egy részét a stenográfus elszalasztotta.

Szünni nem akaró hatalmas éljenzés és taps követte ezt az ünnepies és nagyjelentőségű kijelentést. Maga gróf Degenfeld József főgondnok mély meghatottsággal hallgatta gróf Tisza István gyönyörű és mély érzésből, igazi kálvinista lélekből fakadó szavait, s a nagyszerű pillanat közvetlen hatása alatt a következő szavakkal válaszolt:

„Nagy örömmre szolgál, hogy kedves rokonom, gróf Tisza István felszólalt. Nem azért, hogy az én személyemmel is foglalkozott, hanem, mert látom, hogy őt is megnyertük a debreceni egyetem nagy eszméjének, mely nagyon szívemhez van növe nekem is, elnöktársamnak is és még sokónknak. Egyelőre természetesen kisebb mértékben igyekezzünk megvalósítani, amennyiben azzal a magunk erejével megtudunk birkózni, hogy legalább tanárképzőnk legyen. Nagy örömmre szolgál, hogy gróf Tisza István ezt a nyilatkozatot tette és ez nekem a jövőre nagy reményeket nyújt, mert látom, hogy azok, a kik akkor, a mikor a kérdés először felvetett, bizonyos félelemmel voltak, most már az eszmének meg vannak nyerve. És ha mi a nagy tiszántuli egyházkerületben ennek a nagy eszmének a megvalósítására teljes erővel törekszünk, a debreceni egyetem, ha nem is rövid idő alatt, de létesül. A midőn tehát kívánom, hogy ez a mi kedvenc eszménk minél előbb megvalósuljon, kívánom, hogy az én tisztelt barátomat és kedves rokonomat, a ki már ebben a kérdésben is segítőtársunk lesz, az Isten éltesse!”

— **Református segélyegyleti segélyezések.** A közelebbi múlt egyházkerületi közgyűlés alkalmával a Református Segélyegylet péztárából a következő segélyek szavaztattak meg, u. m.:

1. *Az alsószabolcs—hajdúvidéki egyházmegyéből:* Hajdudorog 100 kor., Nyirábrány 100, Nyiracsád 150, összesen: 350 korona.

2. *A beregi egyházmegyéből:* Beregdéda 100, Beregsurány 100, Bilke 200, Bulcsu 100, Makkosjánosi 100, Munkács 150, Szólyva 100, összesen: 850 korona.

3. *A békésbányai egyházmegyéből:* Lugos 200, Resica 200, összesen: 400 korona.

4. *A bihari egyházmegyéből:* Fugyivásárhely 100, ugyancsak Fugyivásárhely a hegyenlakók gondozásáért 100, Less 100, Magyarkakucs 100, Pelbárhida 100, Pusztajlak 100, Rév 150, összesen: 750 koronával.

5. *A debreceni egyházmegyéből:* Felső- és alsójózsa 150—150, összesen: 300 koronával.

6. *Az érmelléki egyházmegyéből:* Apátkeresztur 100, Kecz 100, Kóly 100, Köbölkut 100, Monuspetri 100, Szentjob 100, Vedresábrány 100, összesen: 700 koronával.

7. *A felsőszabolcsi egyházmegyéből:* Anacs 100, Mezőladány 100, Nyírlövő 100, Révarányos 100, összesen: 400 koronával.

8. *A hevesnagykunsági egyházmegyéből:* Fegyvernek 100, Rákóczi falva 100, Tiszainoka 100, összesen: 300 korona.

9. *A középszabolcsi egyházmegyéből:* Jákó 100,

Mihálydi 100, Oros 100, Sényő 100, összesen: 400 koronával.

A máramaros-ugocsi egyházmegyéből: Dolha 100, Királyháza 200, Kisbábony 100, Péterfalva 100, Tiszakeresztur 100, Tiszaujhely 100, összesen: 700 koronával.

11. *A nagybányai egyházmegyéből:* Erdőd 150, Felsőfalu 150, Józsefháza 100, Sárközüjlak 100, Szamoskóród 150, összesen: 650 koronával.

12. *A nagykarolyi egyházmegyéből:* Csomaköz 100, Jármi 100, Krasznaszentmiklós 100, Mérk 100, Parasznya 150, összesen: 550 koronával.

13. *A nagyszalontai egyházmegyéből:* Belényes: M.-cséke gondozásáért 100, Belényes 100, ugyanaz Vaskóh gondozásáért 100, Csermő 100, Kisháza—Széplak 150, Pankota 100, Radna—Lippa templomépítésre 200, Szintye 150, összesen: 1000 koronával.

14. *A szatmári egyházmegyéből:* Angyalos 100, Darnó 100, Géberjén 150, Jánk 100, Kömörő 150, Solya 100, összesen: 700 koronával.

A segélyezett egyházközségek az esperesi hivatalhoz előlegesen beküldendő nyugtára fogják a segélyt kézhez venni az év folyamában. A nyugtát a lelkész és gondnok írja alá s ellátja a hivatalos pecséttel is.

— **Kath. visszhang a M. P. I. nov. 2-diki gyűlésére.** Gróf Tisza István nov. 2-diki előadása még mindig foglalkoztatja az egyházi lapokat. Különösbbe az Alkotmány és az Egyházi Közlöny (az utóbbi 3 nagy közleményben) térnek vissza reá. Abban, hogy nem értenek gróf Tiszával egyet, mi egyáltalában nem ütközünk meg. A nov. 2-diki beszéd a protestantizmus jellemző elveit tükrözi vissza; a hit, a tudomány, a kultusz szabadságát. A tulsó táborból jövő erős kritika tehát csak azt jellemzi, hogy még mindig nem jött létre köztünk ezen nagy elvekre a megegyezés s hogy ők továbbra is ragaszkodnak a kath. princípiumokhoz s a mi hűvek pedig, mint gróf Tisza István, ma is hithű és buzgó protestánsok. Az előkelő és higgadt hang azonban, a melyen p. u. az Egyházi Közlöny cikkirója foglalkozik e kérdéssel, melyre mi is visszaszeretnénk térni, külön is megemlítést és elismerést érdemel.

— **Épülnek a kis magyar református templomok.** Még pedig ezuttal nem is bent a hazában, hanem messze idegenben. Bukovina 3—4 fele idegen nyelvű népsége közt van egy néhány színmagyar csángó község is, amelyeknek neve is elárulja magyar voltukat; ilyenek: Istensegits, Fogadjisten, Andrásfalva stb. Mind egyikben népes részint r. kath. részint református egyházak vannak. Andrásfalva község sok küzdés után eljutott odáig, hogy új református templomot emelhetett magának. Az új templom felszentelésére még a tavasszal meghívták a hűvek Kecskeméthy M. Lajos debreceni főiskolai tanárt, aki ezelőtt nyolc éven keresztül volt lelkésze a gyülekezetnek s sokat tett arra nézve, hogy idegenbe szakadt testvéreink megőrizzék nyelvüket és hitünket. Kecskeméthy örömmel tett eleget az

andrásfalviak kérésének s szívesen vállalkozott a hosszú utra. Előzőleg azonban már itthon előkészületeket tett utjára. Hogy ne menjen üres kézzel régi hívei közé, gyűjtést indított a főgimn. ifjúsági-gyülekezet, az ifjúság és ismerősei körében. Az összegyűjtött összegből urasztali kelyhet, terítőt vásárolt. Egyesektől meg bibliákat, zsolnárokat és más vallásos iratokat kapott ajándékba a csángó atyafiak számára. Maga főt. püspök ur is igen meleg érdeklődést tanúsított a missió ügye iránt szóban és cselekedetben egyképen, sőt — mint kijelentette — ha a közeledő egyházkerületi gyűlés teendői megengedték volna, maga is szeretett volna elmenni a templomszentelésre. Miután a templomépítés befejeződött, e hó 21-ére kitérték a felszentelését. Elindult hát Keeskeméthy költséget és fáradságot nem ismerő lelkesedéssel a messze idegenbe. Az illetékes ausztriai egyházi főhatóság örömmel vette tudomásul vállalkozását s adta meg hozzá beleegyezését. Isten áldása legyen működésén, szolgáljon erősítésére a messze szakadt gyülekezetnek.

Tegze, Mitrovits, Schmiel. Három bölcsészeti székre s azok között két katedrara három új tanárt választottak Debrecenben. Három nagy tehetség, derék versenytársaik közt is elsőrangú erő állott a debreceni prot. egyetem szolgálatába. Jogbölcsészet és szociológiai, rendszeres bölcsészet, német nyelv és irodalom hivatott előadásokat és művelőket nyertek kollégiumunkba. Az egyházkerületi közgyűlésnek nagy köszonettel és örömmel adózunk, de nagy örömezzéssel és emelkedett érzéssel köszöntjük a három új bajtársat, a megválasztott új tanárokat és kívánunk mind nekik, mind a nagy ügynek szerencsét.

A „Vasárnapi Ujság“ november 28-iki száma Budapest legnagyobb új építkezését, az új műegyetemet mutatja be szép képsorozattal és ismertető cikkel. Láthatók még benne a Kossuth-mauzóleum s a Rákóczi-síremlék-pályázat képei, valamint folytatolagos mutatványok a Mücsarnok téli kiállításáról. A szépirodalmi részben vannak Mikszáth Káimán regénye, Lévai József és Szabolcska Mihály versei, Sebők Zsigmond elbeszélése, Szász Zoltán tárcája a női arcról, Lesueur franciából fordított regénye. Egyébb közlemények: a most főfedezt, de hamisnak bizonyult Lionardó da Vinci-szobor képe, tárcacikk a hétről s a rendes heti rovatok: Irodalom és művészet, sakkjáték stb. A „Vasárnapi Ujság“ előfizetési ára negyed évre négy kor. a „Világkrónika“-val együtt négy korona 80 fill. Megrendelhető a „Vasárnapi Ujság“ kiadóhivatalában (Budapest, IV. kerület, Egyetem-utca 4. szám.) Ugyanítt megrendelhető a „Képes-Néplap“ a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre két korona 40 fillér.

Az évvégéhez közeledve, mindenemű hátralékok beküldését tisztelettel kérjük.

Egyházkerületünk őszi közgyűlése.

Püspökünk magas szárnyalású imádságának elhangzása után a szokásos megalakulással vette kezdetét őszi közgyűlésünk. Gr. Degenfeld József megnyitó beszédét és a püspöki jelentést lapunk más helyén közöljük. A nagy értékű, tartalmas, minden jelentős mozzanatra kiterjedő püspöki jelentést Sass Béla aljegyző olvasta fel. Odaadó figyelemmel s mély esendben hallgatta végig a közgyűlés püspökünk első jelentését, mely bármily hosszú volt is, azért az arcokról leolvasható érdeklődés a felolvasás ideje alatt egy pillanatra sem szállott, sőt fokozódott. Domahidy Elemér egyházmegyei gondnok, majd Balogh Ferenc tanácsbíró és Berey József esperes álltak fel, hogy méltányolják a nagy hatású jelentést; indítványozták annak nem csak a jegyzőkönyvbe való teljes felvételét, hanem több ezer példányban való sokszorosítását, hogy minden egyházközség presbytere és a testvér egyházkerületek funkcionáriusai részére meg legyen küldhető. Ezenkívül úgy a püspöknek, mint a főgondnoknak hálás köszönetét fejezte ki a közgyűlés a genfi Kálvin-ünnepen teljesített reprezentálásért s a kiváló beszédért, melyet a főgondnok ur ömeltósága Genfben az ünnepély alkalmával tartott.

A szavazatszedő bizottság tagjai erre az ülésre Görömbei Péter esperes elnökle alatt Fráter Barna gondnok, Szabó Lajos, Szigra Sándor, Ormós István egyházmegyei képviselők lettek.

Csurka István debreceni tanító állásától megváltván, az egyházkerületi tanítói képviselőségről lemondott. Ez tudomásul vétetvén, helyének betöltése céljából a presbyteriumok szavazatának benyújtása elrendeltetett.

Sajnálattal vette tudomásul a közgyűlés Sass Béla egyházkerületi aljegyzőnek állásáról történő ismételt lemondását. Mint tanácsbíró, továbbra is tagja maradván közgyűlésünknek, csakis ez a körülmény fogadtatta el a lemondást, buzgó, sikerdus, nagy szorgalmu munkálkodásának elismerése mellett. A szavazatok benyújtása erre az állásra is elrendeltetett.

Sajnálattal volt kénytelen elfogadni a közgyűlés a Szunyogh Szabolcs egyházkerületi tanácsbíró lemondását is, a ki legjobb akarata mellett sem tud részt venni a tanácsbírói teendők teljesítésében. Ennek következtében a Thaly Kálmán halálával megürült tanácsbírói helyet is tekintve, két tanácsbírói állásra vonatkozólag rendelte el a közgyűlés a presbyteriumoknak a szavazat benyújtását.

A felső- és középszabolcsi egyházmegyék tisztii állásainak betöltéséről szóló jelentések tudomásul vétettek.

A népiskolai tanügyi bizottságba Császár Péter, a ref. segélyegylet választmányába póttagul Marjay Péter választattak meg.

Lejárván a Br. Baldácsy-alapot kezelő bizottsági tagok megbízása, 3 évre Eröss Lajos püspök, gr. Degenfeld József e. ker. főgondnok rendes tagoknak, György Endre és Dicsőfi József póttagoknak választattak meg.

Igen nagy jelentőségű kérdésekkel foglalkozott a pénzügyi bizottság jelentése. Ennek legfontosabb része az egyházkerületi pénztár költségvetése volt. Ennek keretében a pénzügyi bizottság tekintve azt, hogy a telepesek egyházközségek adminisztrációs költségeinek fedezéséről a telepítő államkormány gondoskodott, a bekésbánati egyházmegye segélyezésére ilyen célból adni székelt 84 K évjáradék beszüntetését javasolja. A temesvári egyházközség részére a szokásos 400 K segély most is felvételre a költségvetésbe. A nagyváradai leány internátus, illetve tanítónőképző intézet segélye 1400 koronával emeltetett, de ugyanekkor azt javasolja a pénzügyi bizottság, hogy a felsőleányiskolák, tanítónőképző intézetek, internátusok s egyéb intézetek segélyezésének ügye vétessék revízió alá, úgy a segélynyújtás egykori feltételeinek, mint az egyes intézetek vagyoni állásának mérlegelése mellett bizattassék meg az egyházkerületi pénzügyi bizottság, hogy a segélyek további nyújtása kérdésében készítsen javaslatot a tavaszi közgyűlés idejére. Ezzel az alkalommal kerül ellátás alá a szatmárnémeti felsőbb leányiskola részére kérelmezett újabb segélynyújtás ügye is.

IRODALOM.

Kálvin János. Korrajz. Irta: Dr. Márk Ferencz, okányi református lelkész. Debrecen, 1909. Hegedüs és Sándor könyvkiadóhivatala. 48. l. Ára 50 fillér. Kálvin születésének négyszázados évfordulója alkalmával egész Kálvin-irodalom keletkezett. Népies füzetek mellett nagyobb munkák is láttak napvilágot. Újabb füzetek megjelenése a felületes szemlélő előtt feleslegesnek látszik. Pedig igaz van dr. Márk Ferencznek abban, hogy Kálvinnak érdemei szerint való méltatása a jövő feladata. Kálvint, akinek működési színtere a pártviszálytól szakgatott és a világtörténelem folyására csekély hatással bíró Svájc, dacára, hogy a genfi reformátor sokkal mélyebben nyúlt bele a politikai és társadalmi élet minden ágába, a világ minden részében szétszórva élő követői nem méltatták irodalmilag oly mértékben, mint Luthert, akit a compact tömegben lakó germán faj érdemeinek megfelelő módon méltatott. Dr. Márk Ferencz művének feladata ebből folyik. Adja Kálvin életrajzát tömör vonásokban, különös gonddal időzik a kortörténelmi festéseknél. Művének eredetiségét, egyszersmind az eléggé bőnek mondható jubileumi Kálvin-irodalom mellett is értékes voltát abban állapíthatjuk meg, hogy a jubileumi év eseményeiről, mozgalmairól, a felvetett és még el

nem döntött kérdésekről is megalkotja a maga véleményét. Így foglalkozik a genfi ünnepek eredményeivel a dr. Baumgarten által felvetett kérdéssel, a Zoványi-üggyel, Dryander gyönyörű eimékedésével stb. Szerző azt a célját, hogy a Kálvinra vonatkozó irodalom eddigi eredményét összefoglalja, ügyesen megoldotta és ezzel határozottan nagy szolgálatot tett az ügynek. A csinos alakban kiállított füzetet, melyet a debreceni Hegedüs és Sándor cég adott ki, melegen ajánljuk mindenkinek.

A sárospataki lengyel biblia s ujjonnan felfedezett harmadik töredeke. Három hasonmással írta Harsányi István h. könyvtáros. Külön lenyomat a Magyar könyvszemle XVII. köteteről. Budapest, Stephaveum nyomda. Ára 150 K. Kapható szerzőnél, Sárospatakon. A sárospataki főiskola művének, a híres lengyel bibliának szakszerű leírását és történetét adja. A kártyalapra írott kodex a 14-ik század utolsó évtizedétől ered és Hedvig királynénak a Nagy Lajos leányának volt a bibliája. Sárospataki jeles írta, dr. Csiky Kálmán ar az *Egyház elmélete és jogi lényege* című 142. lapon, nagy apparatussal s fényes ábrák tárgyulva a bibliai kerülete. Ezzel az irodalmi munkára még visszatérünk. Addig is ajánljuk egyház jogászaink, világi uraink figyelmébe.

Kálvin művei. Megjelentek s beküldettek: IX. drb. Válasz Pighius Albertnek a Szabad akaratról. Ára 3 K. XI. A szentháromság védelme, 260 K. XIV. Rövid értekezés az urvacsoráról 50 f. Mind a három munka a magyar Kálvin fordítók kiadása. Az elsőt és a harmadikat a fáradhatatlan Czeglédi Sándor fordította, a XI. számot dr. Tasi Imre. Ajánljuk e műveket lelkészeink és tanáraink, különösen pedig egyházaink figyelmébe.

— **Theologiai szaklap** VII. évf. 3-ik októberi szám. A Raffay Sándor szerkesztésében megjelent tudományos folyóiratban *Dazer György* dr.-tól. (Megváltottak es egyéni felelősök); *Marton Lajostól* (Aurelius szentátor Isagogikai gyűjteménye). Raffay Sándortól (A revideált biblia) találunk színvonalon álló érdekes közleményeket. Lapszemle, könyvismertetés allandó rovatai a folyóiratnak, melynek előfizetési ára egész évre 3 korona,

Löfkovits Arthur

— óras, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok nagy raktára.

A református egyházak szállítója.

Debreceni Protestáns Lap

k ö n y v n y o m d á j a

Elvállal mindennemű nyomdai munkát, u. m. Táblázatokat, Alapszabályokat, Könyveket, Műveket, Báli meghívókat, Névjegyeket, Röpiratokat, Adó könyvecskéket, Lapokat, Termény-, Pénz-, Magtárkezelési ivateket, Lakodalmi kártyákat
:: jutányos árak mellett. ::

Tulajdonos: **Nógrády István**

Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

TEMESVÁR.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-
Nagytenyészetek.

(Növeleti terület 94 hold.) Világkivitel

A legjobb magvak. A legnemesebb
cserejefák. A legszebb diszfák,
cserjék, rózsák, fenyők.

kertészeti kézikönyv dilettánsoknak.

Das rarjegyzek ingyen

Szántó József

papi- uri és egyenruhakészítő

Hódmezővásárhely.

Az „Országos Lelkész-Egyesület” című hetilap 1909 május 1-én számában cégemről megjelent ajánló sorok.

A papi egyenruha dolgában az a keresem van, hogy a Hódmezővásárhelyi szabómesterrel méltóztatassanak készíttetni. Ezen ajánlatomat jó lélekkel, tapasztalásra alapítva teszem. Az én egyenruhám Szántó ur próba nélkül készítette és pedig akként, szabása igazán nem hagy fenn semmi kívánni valót. A kelme finomságát tekintve is állíthatom, hogy a ruhát a Szántó ur által adott minőségben olcsóbban más szabó sem készítheti. De meg nagyon felek, hogy több mesterekkel készíttetve, majd nagyon sokféle lesz a ruhánk vagyis nem lesz egyenruhánk. Azt természetesen nem tartom lehetőnek, a konkurenciából mindenkit kizárjunk: de azt legyen szabad kérnem, hogy nagyon megválasszuk a mestert és lehetőleg Szántóval készíttessünk: aki amellelt szakavatott és a pusztán levélbeli megrendeléssel próba nélkül is előállítási képességén kívül az is beszél, hogy már eddig is sokat áldozott a ruha stilszerű előállításának előkészítése által kitűzött célunkért. Legújabbban egy teljes papi egyenruhát ajándékozott egyesületünknek, amelyet az ugyancsak általa ajándékozott üvegszekrényben a debreceni főiskola muzeumban helyeztünk el, mint az O. R. L. E. tulajdonát s egyik alkotásának látható bizonyosságát.

Dr. Baltazár Dezső

elnök.

Egy ilyen általam készített teljes disz papi öltöny (minta öltöny a debreceni akadémia muzeumban van elhelyezve, melynek kivitele szerint egyformán készülnek az általam szállítandó ref. papi egyenruhák amiért a megrendelésekhez feleslegesen tettem a szövetminták előzetes küldését és a hosszadalmas levelezéseket. Fenti ruhákat készíttetni óhajtó érdeklődőknek bővebb felvilágosítást, ez ügyben képes árjegyzékeket mértékvételi magyarázattal ingyen és bérmentve küldök.

Teljes tisztelettel

Szántó József

papi-, uri- és egyenruha szabó.

A Nagy Gábor-féle

DELAWARE szőlőfaj

az egyedüli, melynek termeléséhez semmiféle tudomány vagy gyakorlat nem kell, még az is elbánc vele, aki soha szőlőtövet nem kezelte. — Minden szállítmányhoz utasítás mellékeltek ingyen és ebből kinézheti mindenki, hogy miként ültesse el, kezelése pedig metszés, kapálás és felkötésből áll, más dolog nincs

vele, mert ezt oltani, permetezni, kénporozni nem kell, nem árt ennek filokszerá és bimbója, vesszője telben soha el nem fagy. Holdanként átlag 35 hektolitert terem s egy bimbójából 3—4 fürt fejlődik. Valódi bőtermő legnemesebb faj ez, melyet azonban nem szabad összetéveszteni más ugyanily név alatt forgalomba hozott hitvány fajjal, ügyelni kell arra, hogy Nagy Gábor-féle fajt kapjunk, mert csak ez a valódi. A valódi Nagy Gábor-féle Delaware-szőlő olyan bort ad, mint az aszu, edes és erős, igen kellemes zamatu és kétszer annyiért kél el, mint más borok. Kóstolónak egy üveggel bárkinek küldök 1 koronáért.

A Delaware szőlő bővebb leírását, termésének királyi közjegyzővel hitelesített eredeti fénykép felvételét színes kivitelben, továbbá a szöveg közbe nyomott 40 szép képet tartalmazó képes árjegyzéket ingyen és bermentve küldöm mindenkinek, aki velem címét tudatja. Okvetlenül kéri még ma ezt a tanulságos tartalmu árjegyzéket, mely a szőlőoltványokról és lugas ültetésről is ad részletes, helyes utbaigazításokat. — Levelezés magyar, német, horvát, szerb és román nyelven.

NAGY GÁBOR szőlőnagybirtokos, KÓLY
posta, táviráda és távbeszélő állomás.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utca 23. sz.

Fegyvertöltény-hüvelyek :

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutaes.

Revolver és Flaubert töltények. Ólom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

Főzőkonyhák.

Novotny Antal

harangöntőde és
vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárváros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern atlyukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hang-

guak, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 487 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyet nekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványokak. Harangöntések és kőcsigolyák díjmentesen szolgálhatnak. Sz. K. 100. számú katalógus illusztráció nagy eremmel kiténtetve.

Telefon 292.

Telefon 292.

Központi**drogueria**

Debrecenben, Piac-utca (Városház-épület)

Gazdasági és gyártelepek részére előírás szerint berendezett mentőszekrények, kötszerek, desinficiálószerkek Creolin, Carbol, mindennemű állatgyógyászati cikkek és műszerek. Sertés és marha tápporok és Fluidek nagy raktára, ugyszintén nagy választék mindenféle gummi árúknban s érvköttökben, valamint fényképezéshez szükséges vegyszerekben.

Telefon 292.

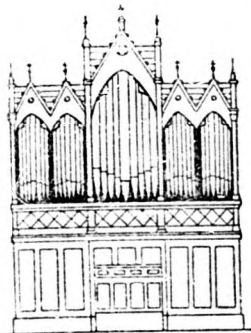
Telefon 292.

Rieger Ottó

villamos gépekkel berendezett és a kir. udvar orgonagyára. **Hazánk legnagyobb orgonájának a király orgonájának** (koronázási templom) alkotója

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.

A bécsi, párisi, pécsi stb. kiállításon kitüntetve. Kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomású csörendszere (pneumatikus) tartós nemes hangu orgonákat szállít 37 év óta 1600 orgonát szállított, közte a

„Király orgonáját“

amely mű ezidő szerint **Hazánk legnagyobb orgonája**. 16 változatu villanyerőre berendezve. Orgona javításokat és hangolásokat a legmérsékeltebb árban teljesít.

Orgona gyárában tartását elvállalja. Katalógussal és rajzokkal kívánatra díjmentesen szolgál.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Az összes iskolákban használt tankönyvek-, író-, és rajzszerek

kaphatók:

Hegedüs és Sándor

iskolai könyv- és papirkerekedésében

DEBRECEN.

Nagy képes árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldünk.

Nem kell többé
10000 frtos régi hegedű

REMÉNYI MIHÁLY

mű-hegedű készítő

a magy. kir. zeneakadémia házi hangszerésze legújabb találmánya a „**Hangfokozó gerenda**“ annak bármely hegedűbe, vapy gordonkába illesztése után az sokkal jobb nemesebb és erősebb hangot kap.

Kezesség minden egyes hangszerért, **Reményi** sajátkészítményű új hegedűi pótolják a drága mesterhegedűket, miután a legnagyobb hangversenyteremben megfelelnek bizonyítékul annak hogy **GEYER STEFI** a legnagyobb hegedűművész a Vigadó nagytermében egy **Reményi-féle új hegedűn** sikerrel hangversenyzett.

Hegedű tisztítási és javítási műterem

BUDAPEST, KIRÁLY-U. 38. SZÁM.

Zenekarok felszerelése a legmérsékeltebb árakon.

Költségvetés díjtalan.

Ne vegyen semmiféle hangszert, míg Reményi legújabb árjegyzékét el nem olvasta.

Nagy raktr az összes és húrokban. — Régi hangszerek vétele és becserélése. — Ezen lapra hivatkozva minden hangszerről külön-külön árjegyzék küldetik.

Orgona - Harmoniumok.

A gyönyörű hang, melyet a vüágánú és elismert legjobb gyártmányú amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, ön-magának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchid-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb műségi összes húros-, vonós- és fuvó-hangszereit, szakértői feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda

mely által bármely hegedűbe beillesztése után jobb, erősebb és lágy hangot nyer. (Biztos siker.)
hangfokozó-gerend
ség minden egy

Legnagy

és

Saját találmányú hangfokozó; általános használatra alkalmas, mely minden hangszerről alkalmas katalógus

Az árjegyzék küldet

Toronyórák

palota-, varosházi-, gyári- és lak-
tanya berendezését a legelőnyöseb-
ben eszközli

Mayer Károly utóda
Müller János

első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =

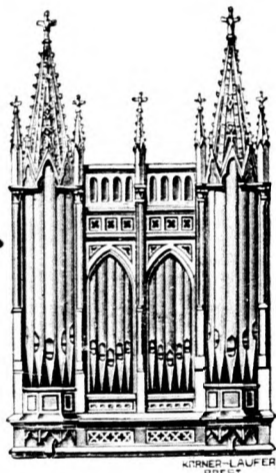
Budapest, VII., Csömöri-u.

50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

Alapított
1907-ben.

A pécsi
orazágos
kiállításon
állami
aranyérem-
mel kitün-
tetve.

Alapított
1897-ben.

Angster József és Fia

P é c s.

Orgona- és harmoniumgyár

A bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlják
erős és erős szerkezetű légnymatu és elek-
tromos berendezésü

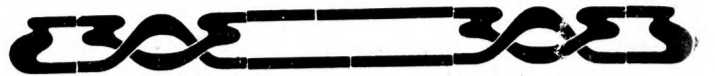
g o n á i k a t

ak mellett, művészi kivitelben. —
táron kitünő hangu

K minden nagyságban.

ítató készülékek.

ingyen küldünk.

„PETŐFI“

ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI.

Uj népies és ifjusági teljes kiadás. A
szövegét ellenőrizte és bevezetéssel ellátta:

Kardos Albert

a költő arcképével:

Rendkívül díszes aranyozott vászonfedelű kötésben.
Fedelén „PETŐFI“ aranyozott dombornyomásu arc-
képével.

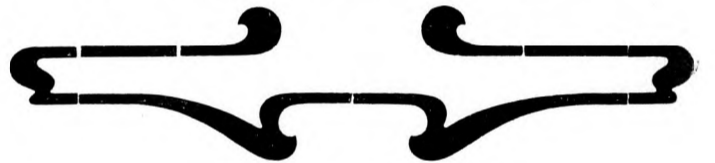
Ára 2 korona 40 fillér.

Megrendelhető a kiadónál:

Hegedüs és Sándor

könyvkiadóhivatalában

D E R E C E N B E N.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható
kifogastalan munkát készít mindennemű könyvköte-
szeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* töme-
ges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben.

Szent Bibliát és emléklapokat

különleges diszkötésben jubil-

leumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony
adományok nyilvántartására is alkalmas.

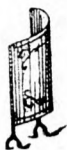
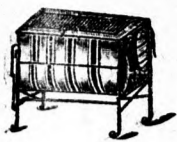
Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szószéken
vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását
vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számcs e
szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, —
számítások akülönleges munkákhoz, — mint *Diszablák, Emléks*
lap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletet
stylusban. levéltári okmánytartók.

Nyomatott a Debr. Prot. Lap könyvnyomdájában.

TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweisi és honi gyártmányu porcellán, valamint Meidinger köpeny és öntött

vaskályhák.

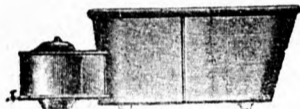
Minden szerkezetü vas- és porcellánburkolatu konyhák. Multiplicator hőfejlesztő kályhabetétek. **vadász fegyverek** és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

Lőporáruda.

Ujdonság! Browning-rendszerű ismétlő fegyver 190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényczett konyhafelszerelések, gépmangorlók és faesarak, gummi átvonattal

Kénes árjegyzék ingyen és bérmentve.

baktai EGRY FERENCZ

Pozdeck és Thury utóda.

Kisgejőcön

Ung megye

Alapítva 1793-ban.

Budapestben

VI. Lehel-u. 8/a.

Alapítva 1847-ben.

Harangöntőde.

Készíték Budapesti és kisgejőcezi műhelyemben minden nagyságu és hangu harangokat a kívánt összhangban, a legnagyobb felelősség mellett. Felszerelve új modern forgatható vaskoronával, amelyek elmés szerkezetüknél fogva a toronyt megóvják a rázkódástól, és a harang tartósságát is beláthatlan időre biztosítják. Emellett könnyü járatuknál fogva egy ember által egyszerre több harang is húzható. Készíték vasharanglábakat, álló vagy fekvő szerkezetben a legszebb és legjobb kivitelben.

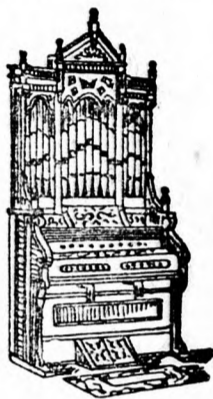
Nagyobb harang öntetett általam Kisgejőcön közel egy ezer darab, és budapestben 1650 drb. felszerelve Budapestben az európai híri Pozdech-féle vaskoronákkal és Kisgejőcön a saját találmányu szabadalmazott koronákkal, amelyekért igen sok kitüntetést (külföldön is) és elismerő iratot kaptunk. Hajdú és Biharvár-megyék területén a következő egyházak kaptak harangokat: u. n. Hajdunás, Hajdudorog, Hajduböszörmény, Hajduhadház, Hajdusároszló, Bal-mazujváros, Pásóáladány, Nádudvar, Debrecen, Mikepércs Derecske, Bagamér, Báránd, N. Vár, N. Szalonta, N. B. Jom, N. Léta, N. Szántó, Berettyóújfalú, Ér-Diószeg, Ér-Endréd, Érmihályfalva, Ér-Hatvan, Biharpüspöki, Kismarja, a. zókeresztes, Csermő, Füzeggyarma, Mezőgyán, Mezőkövesd, Pocsaj, Gálos petri. Fiszalucz, Arpád, Erdőgyarok, Hosszupálvi, Bihardiósze, Feketeátor, Szakál. stb.

Harmonium.

vásárlók ne mulasszák el, mielőtt **Harmoniumot** vesznek

Reményi Mihály

a magyar királyi Zene Akadémia házi hangszer készítőjétől, legújabb **Harmonium** árjegyzékét kéri, melyet ingyen és bérmentve küld **Remenyi Harmonium** osztálya. Budapest, Király-u. 58. szám.

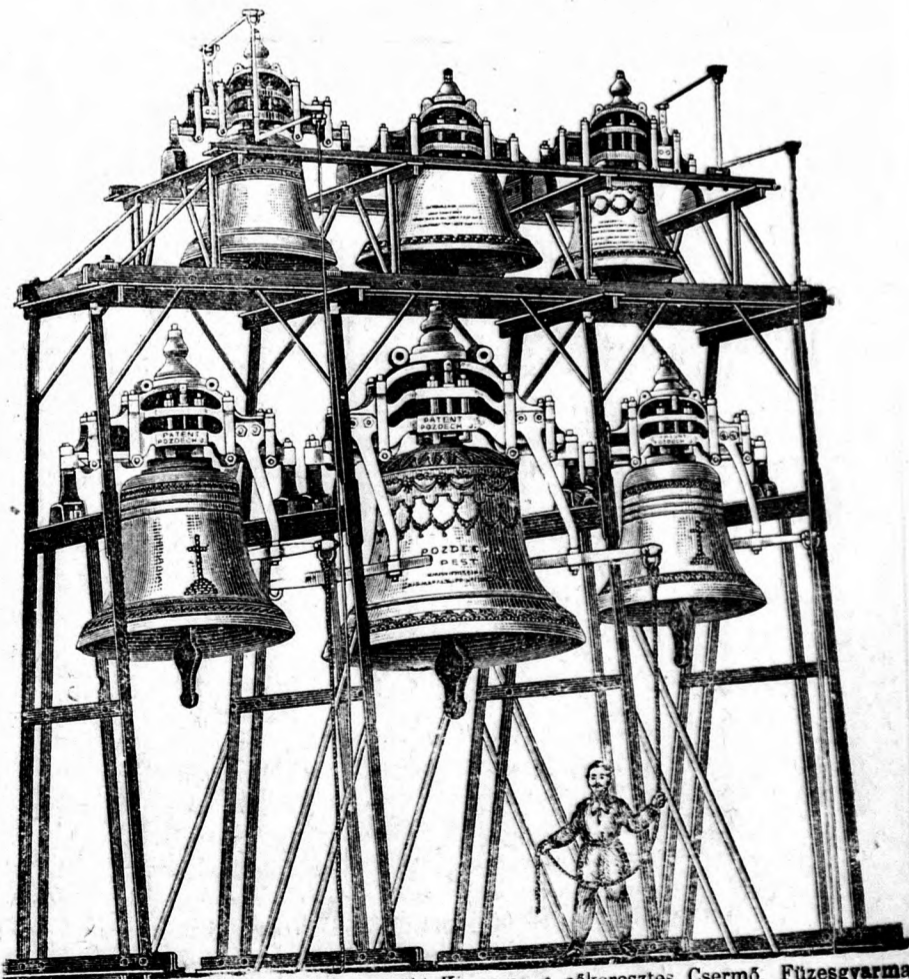
Ezen választók a legjobb iskolai és templomi használatra készült valódi

Aeol harmoniumok-

ban, melyeknek hangja teljesen azonos az **Orgona** hangjával.

Zongorák, Pianinók

a legolcsóbbtól a legfinomabbig a legolcsóbb gyári áron.

Er-Endréd, Érmihályfalva, Ér-Hatvan, Biharpüspöki, Kismarja, a. zókeresztes, Csermő, Füzeggyarma, Mezőgyán, Mezőkövesd, Pocsaj, Gálos petri. Fiszalucz, Arpád, Erdőgyarok, Hosszupálvi, Bihardiósze, Feketeátor, Szakál. stb.

Király balzsam Köszvény és csusz ellen.

Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer úgy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. Király-balzsam készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert úgy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgörcsnél csikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuz**nál továbbá meghüleséknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor. 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a **Hajdusági pedrót!!** híres mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszarvu“ gyógyszerháza a hol mindn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek erdelti árakban szerezhetők be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és
ei cöntödeje, szivattyugyar

ARAD, RÁKÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyekkel bármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegtakarítás éretik el. **Kitűnő jó hang és tartóságaért több évi jótállás.** Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang felszerelések, melyekkel egy ember több harangot huzhat és tűzmentes vas-álványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kítását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való felszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra
ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel kitüntette.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

ÚJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, golós-ládával. Biztos működéséért még a legnedvesebb templomban is kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elvállalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világítással berendezve.

Országgh ándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel“ (első díj) és „Ferenc József lovagrenddel“, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel“ (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel“ (első díj) kitüntette, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitűnő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnymatu (pneumatikai) orgonáikat, melyek rendkívül könnyű játékmód és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig 700-nál több új orgona lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmoniumok tetszésszerű rajz és változat összeállításával rendelésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra
díjmentesen küldetik.

Nyomatott a Debreceni Protestáns Lap könyvnyomdájában.